

ملیکا انصاری

طی چند سال اخیر تفاهمنامه‌های متعددی بین سازمان حفاظت محیط‌زیست با نهادهای دولتی متولی بخش معدن از جمله سازمان صنعت، معدن و تجارت و ایمیدرو به امضا رسیده که همه بر پایه غربال فعالیت‌های زیانبار معدنی برای منابع طبیعی است؛ به‌عبارت دیگر طبق این تفاهمنامه‌ها فعالیت معدن در صورتی که دارای آسیب‌های زیست‌محیطی باشند، متوقف می‌شود. عاملان انعقاد این تفاهمنامه‌ها، آنها را زمینه‌ساز ایجاد سازکاری مناسب برای سازگاری فعالیت‌های معدنی با ملاحظات، استانداردها و ضوابط زیست‌محیطی می‌دانند، اما واقعیتی که همواره از‌سوی فعالان معدنی مطرح می‌شود، مانع‌تراشی‌های گاه بی‌دلیل سازمان حفاظت محیط‌زیست برای فعالیت معدن است که در سال‌های اخیر کار را بیش از پیش برای معدنکاران دشوار کرده است. «روزگارمعدن» درباره ضوابط و مقررات وضع شده ازسوی سازمان‌های مرتبط با حفاظت از منابع طبیعی و چالش‌هایی که بر سر فعالیت معادن ایجاد شده، با کارشناسان و فعالان معدنی گفت‌وگو کرد که در ادامه می‌خوانید:

□ قانون، اصل است

شهرام شریعتی، فعال معدنی در گفت‌وگو با «روزگار معدن» جهت‌گیری‌های سازمان حفاظت محیط‌زیست و مدافعان منابع طبیعی را مانع‌تراشی معرفی کرد و گفت: به‌عنوان فعال بخش خصوصی، مسئله‌ای که همواره آن را در قالب یک اصل پذیرفته‌ام، متن قانون است. متن تفاهمنامه‌ها یا بخشنامه‌ها هیچ‌گاه به اندازه قانون اعتبار ندارد و سازمان‌های دولتی نیز باید قانون را به‌عنوان یک اصل در تصمیم‌گیری‌های خود در نظر بگیرند. در زمینه رابطه معدنکاری و حراست از منابع طبیعی، طبق قانون وزارت صنعت، معدن و تجارت باید پیش از شروع هر فعالیت معدنی توسط معدنکاران، استعلام‌های لازم را از سازمان‌های حفاظت محیط‌زیست، جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری، میراث فرهنگی و نیروی انتظامی اخذ کند. اگر سازمان‌های مذکور در زمان مقرر جواب این استعلام یا مخالفت خود را اعلام نکردند، به‌معنای موافقت تلقی می‌شود. وی ادامه داد: امروزه شاهدیم که جهت‌گیری سازمان حفاظت محیط‌زیست و منابع طبیعی، منجر به ممانعت‌های متعدد از فعالیت‌های معدنی شده که به‌معنای اطاله زمان تولید است. در سال‌های اخیر توجه به حل مشکلات اقتصادی بیشتر شده و امسال، سال پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی‌ها ازسوی رهبر معظم انقلاب نام گرفته، اما مانع‌تراشی‌های گاه بی‌دلیل و متعدد سازمان‌های مرتبط با حفاظت از محیط زیست، خلاف این شعار و به‌نوعی تخلف از سخن رهبری است.

□ نبود ضوابط مشخص معدنکاری

شریعتی در ادامه صحبت‌های خود به نبود دستورالعمل مدون و دقیق برای معدنکاری ضمن حراست از محیط‌زیست تاکید کرد و گفت: همیشه موضع‌گیری‌هایی در جهت حراست از محیط‌زیست داشته‌ام و قصد دفاع از معادن و صنایع معدنی را ندارم اما متأسفانه واقعیت این است که سازمان حفاظت محیط‌زیست با جهت‌گیری‌های خود به معدنکار ظلم می‌کند. مدافعان محیط‌زیست همواره اصرار بر رعایت پروتکل‌ها دارند اما کدام پروتکل‌ها؟ سازمان حفاظت محیط‌زیست حتی یک صفحه به‌عنوان پروتکل و دستورالعمل برای معدنکاری تدوین نکرده است؛ از این رو می‌توان گفت سازمان حفاظت محیط‌زیست و مدافعان حراست از منابع طبیعی، مبنای اعتراضات خود را بر مخالفت با معدنکاری گذاشته و هیچ راه‌کاری برای معدنکاری ارائه نداده‌اند. این فعال معدنی ادامه داد: باید جست‌وجو کرد که

مانع‌تراشی معرفی کرد و گفت: به‌عنوان فعال بخش خصوصی، مسئله‌ای که همواره آن را در قالب یک اصل پذیرفته‌ام، متن قانون است. متن تفاهمنامه‌ها یا بخشنامه‌ها هیچ‌گاه به اندازه قانون اعتبار ندارد و سازمان‌های دولتی نیز باید قانون را به‌عنوان یک اصل در تصمیم‌گیری‌های خود در نظر بگیرند. در زمینه رابطه معدنکاری

و حراست از منابع طبیعی، طبق قانون وزارت صنعت، معدن و تجارت باید پیش از شروع هر فعالیت معدنی توسط معدنکاران، استعلام‌های لازم را از سازمان‌های حفاظت محیط‌زیست، جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری، میراث فرهنگی و نیروی انتظامی اخذ کند. اگر سازمان‌های مذکور در زمان مقرر جواب این استعلام یا مخالفت خود را اعلام نکردند، به‌معنای موافقت تلقی می‌شود. وی ادامه داد: امروزه شاهدیم که جهت‌گیری سازمان حفاظت محیط‌زیست و منابع طبیعی، منجر به ممانعت‌های متعدد از فعالیت‌های معدنی شده که به‌معنای اطاله زمان تولید است. در سال‌های اخیر توجه به حل مشکلات اقتصادی بیشتر شده و امسال، سال پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی‌ها ازسوی رهبر معظم انقلاب نام گرفته، اما مانع‌تراشی‌های گاه بی‌دلیل و متعدد سازمان‌های مرتبط با حفاظت از محیط زیست، خلاف این شعار و به‌نوعی تخلف از سخن رهبری است.

این فعال معدنی تهیه پروتکل‌های مشخص معدنکاری را وظیفه سازمان حفاظت محیط‌زیست خواند و گفت: در وهله نخست باید سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری و سازمان حفاظت از محیط‌زیست، ضوابط و مقرراتی را برای معدنکاری تدوین کنند.

صحبت‌های فعالان معدنی از کم‌کاری متولیان سازمان‌های مرتبط با محیط‌زیست ممکن است برای آنها ناراحت‌کننده باشد و حتی این گلایه‌ها را سیاه‌نمایی بخوانند اما این یک واقعیت است. سازمان حفاظت محیط‌زیست پس از تهیه ضوابط معدنکاری، باید به نظارت بر اجرایی آن پرداخته و در پایان معدنکاری به بستن معدن و عودت آنها به طبیعت اقدام کند، اما متأسفانه تاکنون هیچ معدنی پس از پایان کار احیا نشده، در حالی که این کار وظیفه قانونی سازمان جنگل‌ها و محیط‌زیست است که از آن سر باز زده‌اند و در عوض تنها به خصومت و دشمنی با فعالیت‌های معدنی پرداخته‌اند. با این اقدامات حتی شاید بتوان آنها را متهم به نداشتن علاقه برای توسعه معدن و صنایع معدنی کشور کرد. شریعتی ادامه داد: کشور ما پر از قانون و آیین‌نامه اجرایی است و درباره عملکرد محیط‌زیست و منابع طبیعی در ارتباط با فعالیت‌های معدنی، نیازی به بخشنامه یا تفاهمنامه نداریم؛ از این رو مهم‌ترین خواسته فعالان معدنی، اجرای بی‌کم‌وکاست متن قانون و خاتمه دادن به این موانع درسرساز است.

□ معادن، کم‌خطر تر از صنایع

پیمان افضل، عضو هیات‌مدیره انجمن مهندسی معدن ایران و فعال معدنی در گفت‌وگو با «روزگارمعدن» تخریب و آسیب صنایع کلان مانند خودروسازی به محیط‌زیست را به‌مراتب بیشتر از معدنکاری معرفی کرد و گفت: تمرکز فعالان

اختلافات سازمان حفاظت محیط زیست با بخش معدن بررسی شد

مانع تراشی بی پایان در مسیر فعالیت های معدنی

عکس: آیدا فریدی

محیط‌زیست بر معدنکاری و چشم‌پوشی از مضرات سایر فعالیت‌های صنعتی، معضلی اساسی است. به‌صراحت می‌توان تایید کرد که ذات فعالیت معدنی با تخریب محیط‌زیست همراه است و هر چه فعالیت گسترده‌تر باشد، این زبان بیشتر خواهد بود. معدنکار موظف است تمام پایش‌های حفاظتی محیط‌زیست را انجام داده و زمانی که عملیات معدنکاری به اتمام رسید، معدن را بازسازی کرده و این توقع کاملاً بجا است، اما دیگر گلایه‌ها و موانع متعددی که سازمان‌های مرتبط با حفاظت از محیط‌زیست و منابع طبیعی بر سر راه فعالیت‌های معدنی ایجاد می‌کنند، ناعادلانه است. افضل ادامه داد: باید به این نکته توجه داشت که صنایع بزرگ و دیگر بنگاه‌های تولیدی، زبان‌هایی به‌مراتب بیشتر از معدن به منابع طبیعی وارد می‌کنند، اما سازمان حفاظت از محیط‌زیست هیچ ایرادی به فعالیت آنها نمی‌گیرد و انگشت اتهام خود را تنها به سمت معدن نشانه رفته است.

آلودگی‌های آب، خاک و هوا و نشت آلاینده‌های خطرناک از این صنایع که ضمن آسیب‌های زیست‌محیطی برای جان مردم خطرناک است، ناشی از فعالیت معدن نیست و سازمان حفاظت محیط‌زیست باید توجه خود را به سایر فعالیت‌ها نیز معطوف کند.

□ محیط‌زیست به فکر اقتصاد باشد

افضل در ادامه صحبت‌های خود بر ایجاد زبان مالی مانع‌تراشی‌های سازمان حفاظت محیط‌زیست برای معادن تاکید کرد و در این‌باره توضیح داد: عملیات معدنی بنا به ذات خود، چه در مرحله اکتشاف و چه استخراج زمان‌بر است و هر سرمایه‌گذاری که قصد ورود به این عرصه را دارد، آگاه به این مسئله است، اما در کنار این موضوع، اخذ مجوزهای فعالیت معدنی از سازمان‌های دولتی و ممانعت‌های متعدد آنها گاه تا حدی زمان‌بر و زیاد می‌شود که سرمایه‌گذاران از ورود به فعالیت‌های معدنی منصرف می‌شوند. با این شرایط آنها سرمایه‌های خود را از معادن خارج و وارد فعالیت‌های اقتصادی زودبازده و کم‌مناقشه‌تر می‌کنند.

این فعال معدنی ادامه داد: برخی محدوده‌ها به‌نوعی دارای پدیده‌های طبیعی هستند و عملیات معدنی نباید در آن مناطق انجام شود که حرفی کاملاً درست است اما در مناطقی با پوشش گیاهی فقیر یا محدوده‌هایی که اهالی و ساکنان آنها مشکلات شدید اقتصادی دارند، نباید سازمان حفاظت محیط‌زیست ممانعت‌هایی برای معدنکاری ایجاد کند.

□ معادن در حال تخریب محیط‌زیست

تورج فتحی، کارشناس محیط‌زیست در گفت‌وگو با «روزگارمعدن» درباره اثرات منفی فعالیت‌های معدنی بر محیط‌زیست گفت: معدن ما متأسفانه

بخشی از اکوسیستم کشور را از بین برده‌اند یا در حال تخریب وسیعی آن هستند. وی ادامه داد: همان‌طور که جنگل‌های هیرکانی از نظر ارزش اکولوژیکی مثال‌زدنی هستند و نیاز به توجه بیشتر از نظر زیست‌محیطی دارند، مناطق بیابانی نیز به‌خاطر اکولوژی خاصی که دارند، بسیار شکننده‌تر از مناطقی مثل استان‌های شمالی هستند.

فتحی با اشاره به سختی احیای مناطق آسیب‌دیده کویری افزود: ما اگر ظرفیتی اکولوژیکی در مناطق بیابانی و کویری داشته باشیم و به‌واسطه فعالیت انسانی، آن ظرفیت را از بین ببریم، شرایط برای احیا و بازگرداندن به وضع سابق، بسیار سخت‌تر از مناطق جنگلی برخوردار از منابع آب و ریزش‌های جوی است و امکان اینکه ما بتوانیم با صرف هزینه در مدت زمان کوتاهی شرایط را به حالت اولیه برگردانیم، خیلی کمتر از یک منطقه دارای جنگل و آب است. این کارشناس محیط‌زیست ادامه داد: در مناطق بیابانی ما باید بادقت بیشتری عمل کنیم که توان اکولوژیک و ظرفیت‌های اکوسیستم را تحت‌تاثیر قرار ندهیم، اما متأسفانه باورهای غلطی نزد کارشناسان بخش‌های دیگر جز بخش‌های محیط‌زیست وجود دارد. به‌طور مثال، یک کارشناس معدن تنها نگاهش به اکتشاف و استخراج و بهره‌برداری معدن است اما نگاه زیست‌محیطی به این موضوع ندارد و در واقع به فعالیت معدنی خودش توجه دارد، به‌همین خاطر خسارت‌های بسیار زیادی به محیط‌زیست در اثر فعالیت‌های معدنی وارد می‌آید.

□ روند بازسازی محیط‌زیست اطراف معادن

وی در ادامه درباره روند بازسازی محیط‌زیست اطراف معادن گفت: بازسازی محیط‌زیست اطراف معادن یا فرآیند بازسازی معادن از زمانی شروع می‌شود که فعالیت معدنی استارت می‌خورد، اما متأسفانه تفکر غلطی در این بین رایج است. به‌فرض ما این است که برای معدنی مجوز بهره‌برداری صادر می‌کنیم و می‌گوییم شروع به فعالیت کنید و به استخراج و بهره‌برداری و استحصال و فرآوری و تولید محصول برسید و هر وقت کار استخراج آن معدن تمام شد، اگر محیط‌زیست به این مسئله گیر داد، با یک فعالیت زیست‌محیطی این موضوع حل می‌شود که این باوری اشتباه است. فتحی ادامه داد: فعالیت زیست‌محیطی یک معدن از زمان اکتشاف شروع می‌شود؛ یعنی از

زمانی که برای متقاضی معدن، پروانه اکتشاف صادر می‌شود و معدنکار شروع به احداث راه دسترسی، ترانشه، چاهک و تجهیزات کارگاهی، کانکس یا احیانا ساختمان‌سازی می‌کند.

وی افزود: در قوانین معدنی ماده‌ای داریم که براساس آن معدنکار می‌تواند در دوره اکتشاف؛ برداشت محدود از معدن انجام دهد و زمانی که برداشت ماده معدنی انجام می‌شود، معدنکار باید به احیای بخش‌هایی که تخریب در آن رخ داده و به محیط‌زیست وارد خسارت کرده، بپردازد.

این کارشناس محیط‌زیست در پایان اظهار کرد: باید فعالیت‌های بازسازی و احیای محیط‌زیست اطراف معدن و در محدوده‌ای که مجوز صادر شده هم‌زمان با فعالیت اکتشافی و بعد از دوره اکتشاف و بهره‌برداری ی،اتفاق بیفتد. البته در دوره اکتشاف، این محدوده گسترده‌تر است و حدود ۴۰ کیلومترمربع پروانه کشف داده می‌شود که ممکن است معدنکار در آن ۴۰کیلومترمربع جاده یا ترانشه احداث یا تخریب‌هایی در محیط‌زیست ایجاد کند و‌که باید در همان زمان و قبل از اعطای مجوز بهره‌برداری نسبت به احیا و بازسازی مناطق تخریب‌شده اقدام کند.

علاوه بر این در مرحله بهره‌برداری نیز باید بازسازی و احیای هم‌زمان انجام شود؛ ضمن اینکه پس از پایان فعالیت و اتمام ذخایر معدنی و برچیدن کارگاه‌ها و کمپ و باطله‌ها و ماشین‌آلات باید یک فعالیت بازسازی و احیا در منطقه صورت گیرد، بنابراین احیا و بازسازی محیط‌زیست معدن از زمان شروع فعالیت اکتشاف تا اتمام و تعطیلی معدن باید ادامه داشته باشد.

□ سخن پایانی

معدان با آنکه منابعی مهم و حیاتی تلقی می‌شوند، بخش مهمی از اکوسیستم و محیط‌زیست بی‌تغییر نمایشگر مختلف را به ناپودی می‌کشانند؛ یعنی ضمن از بین بردن پوشش‌های گیاهی باعث کوچ یا انقراض برخی حیوانات و موجودات می‌شوند، به‌عبارت دیگر استفاده از منابع طبیعی بدون تخریب، امری غیرممکن است.

از این‌رو پروژه‌های معدنی باید با ملاحظات زیست‌محیطی همراه باشند، به این معنا که در استخراج فرآورده‌های معدنی، باید به استانداردهای زیست‌محیطی توجه کرد. ضرورت صیانت از تنها زمینی که در اختیار داریم، بر هیچ کس پوشیده نیست و تمامی اقشار مختلف جامعه اعم از صنعتگران و معدنکاران باید در جهت وارد آمدن کمترین آسیب به محیط‌زیست کوشا باشند؛ اما از سویی دیگر نباید به بهانه حراست از محیط‌زیست مانع‌تراشی‌های غیرکارشناسی در مسیر فعالیت‌های معدنی داشت. امید آن می‌رود تا در آینده شاهد رفع چالش‌های اینچنینی باشیم.

روزگار معدن

معدن

یکشنبه

- ۲۸ فروردین ۱۴۰۱
- ۱۵ رمضان ۱۴۴۳
- ۱۷ آوریل ۲۰۲۲
- سال پنجم • شماره ۸۲۱

یادداشت

بلاتکلیفی معادن

در مر حله پایانی

آیدین زینال‌زاده

کارشناس معدنی

واژه «تخریب» در اذهان عمومی به این معناست که چشم‌انداز طبیعی طی عملیاتی دچار تغییرات شده و بدون بازسازی به وجهه‌ای زشت رها می‌شود.

معدنکار زمین را می‌شکافد، ماده معدنی را استخراج می‌کند و پس از اتمام فعالیت متأسفانه معدن بدون بسته شدن در طبیعت باقی مانده و آسیب‌های زیادی را به طبیعت وارد می‌کند.

مشکل ما میزان تخریب محیط‌زیست به‌واسطه اکتشاف معادن و عملیات معدنی نیست بلکه مسئله رها شدن معدن و آسیب زیست‌محیطی ناشی از این بسته نشدن، موضوع اصلی است که باید به طور جدی مورد توجه قرار گیرد.

اگر بخواهیم تخصصی‌تر و موشکافانه‌تر به این موضوع بپردازیم، باید بگوییم که در بسیاری از کشورها فعالیت معدنی و معدنکاری شامل ۴ مرحله اکتشاف، استخراج، فرآوری و بستن معدن است.

اما در کشور ما این روند به ۳ مرحله کاهش یافته و گام نهایی که پایان کار و بستن معدن است، برعهده فعال معدنی نیست.

به عبارتی دیگر، دلیل وجود این تفاوت آن است که در کشور ما بستن معدن بهره‌برداری شده، برعهده سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری بوده و جزو مراحل فرآیند معدنکاری محسوب نمی‌شود.

معدنکار به‌عنوان یک کارآفرین و فعال اقتصادی همواره زیر ذره‌بین و در مظان اتهام تخریب محیط‌زیست است در صورتی که وظیفه بازسازی و بستن معدن پس از اتمام کار بر گردن صاحبان معدن نیست.

بنابراین می‌توان گفت که عمده خسارت‌های محیط‌زیست در پی فعالیت‌های معدنی نبوده و مخالفت کردن با معدنکاران بی‌دلیل است. باید اشاره کرد که بستن معادن برعهده سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور بوده و این سازمان از ابتدای صدور پروانه اکتشاف تا انتهای پرداخت حقوق دولتی، از معدنکار مبالغی را همواره دریافت می‌کند تا در زمان اتمام فعالیت معدنی، آن مبلغ را هزینه بستن معدن کند.

در‌باره حقوق پرداختی صاحبان معدن باید خاطر‌نشان کرد که سالانه شورای‌عالی معدن به ازای هر کیلو مترمربع و براساس مواد معدنی در حال استخراج از معدن (طبق مفاد ماده ۳ و ماده ۱۲ آیین‌نامه اجرایی قانون معدن تقسیم‌بندی و تعرفه‌بندی شده‌اند) مبلغی با عنوان حق‌الارض اعلام می‌کند.

۱۵ درصد از این تعرفه سالانه ذکر شده و ۱۲ درصد از حقوق دولتی پرداختی معدن، به سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور برای بازسازی پرداخت می‌شود.

بنا بر آنچه گفته شد متأسفانه سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور مبالغ زیادی با عنوان خسارت بر محیط‌زیست و بازسازی آن دریافت می‌کند اما براساس عقیده کارشناسان، این سازمان به وظیفه خود که بستن معدن و حفاظت از محیط‌زیست است، عمل نمی‌کند. بنابراین از مبالغ زیادی که سالانه صاحبان معدن به‌عنوان حقوق دولتی پرداخت می‌کنند در جهت مقاصد درست و بجا استفاده نمی‌شود. به همین دلیل دیده می‌شود که با بسته نشدن معدن، آسیب‌های متعددی به محیط‌زیست وارد شده و این موضوع اعتراضات زیادی را همواره برمی‌انگیزد.

به همین منظور باید از سازمان‌هایی که وظیفه بستن معادن و کاهش خسارت به محیط‌زیست را دارند مطالبه کرد که چ‌را به وظیفه قانونی خود عمل نمی‌کنند. بنابراین نمی‌توان با معدنکاری و فعالیت‌های معدنی مخالفت کرد یا جلوی آنها را گرفت، بلکه انتظار می‌رود مدیریت بهتر و بیشتری از سوی سازمان‌های موظف به بستن معدن صورت گیرد.

فعالیت در پهنه معدنی خلخال سرعت می گیرد

شهرستان را فراهم خواهد کرد. مطالعات و اکتشاف پهنه معدنی قزل‌اوزن خلخال از ۲ سال پیش توسط شرکت سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران (ایمیدرو) در پنج محدوده از جمله روستاهای کمر، مندجین، نمهیل، شمس‌آباد و کزج آغاز شده است.

۲ زون معدنی از مجموع زون‌های معدنی کشور در منطقه خلخال واقع شده است. تاکنون ۲۷ پروانه بهره‌برداری و همچنین ۱۰ پروانه اکتشاف معدن در این شهرستان صادر شده که سالانه یک میلیون تن مصالح معدنی از ذخایر ۶۰

وضعیت این پهنه معدنی به همراه نماینده شهرستان خلخال در مجلس به میزبانی وزارت صنعت، معدن و تجارت تشکیل شد. رئیس سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل اظهار کرد: در این نشست گزارشی از آخرین وضعیت روند کار در پهنه مورد نظر ارائه شد و در نهایت سیدرضا فاطمی امین، وزیر صمت دستور لازم را برای تسریع کار و تعیین ذخایر این محدوده صادر کرد. به گفته وی، بهره‌برداری از ظرفیت پهنه معدنی قزل‌اوزن در شهرستان خلخال زمینه توسعه اقتصادی و حل مشکل بخشی از بیکاری مردم این

رئیس سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل گفت: فعالیت‌های اکتشافی و تخمین ذخایر در پهنه معدنی خلخال سرعت می‌گیرد.

به گزارش ایرنا، رامین صادقی بیان کرد: پهنه معدنی قزل‌اوزن در بخش خورش‌رستم خلخال دومین پهنه مطالعاتی فلزات بازرش استان اردبیل است و نتیجه مطالعات اولیه از وجود معادن طلا، مس و مولیبدن در این منطقه حکایت دارد.

وی افزود: بر همین اساس نشستی به منظور بررسی آخرین